

Όταν το ΚΚΕ παρέδωσε τα όπλα

του Χάρη Παπαδόπουλου

Η Συμφωνία της Βάρκιζας, 12 Φλεβάρη 1945

«Από την πρώτη στιγμή της νίκης, πρέπει η δυσπιστία τους {εννοεί: των εργατών και εργατριών} να απευθύνεται όχι πια ενάντια στο ως τα τώρα αντιδραστικό κόμμα, αλλά ενάντια στους ως τότε συμμάχους τους. Ενάντια στο κόμμα που θέλει να εκμεταλλευτεί μονάχο του την κοινή νίκη...

... Για να μπορέσουν όμως οι εργάτες να αντιταχθούν δραστήρια και απειλητικά απέναντι στην παράταξη που η προδοσία της θα αρχίσει την ώρα της νίκης, πρέπει να είναι οπλισμένοι και οργανωμένοι. Ο εξοπλισμός ολόκληρου του προλεταριάτου με τουφέκια, караμπίνες, κανόνια και πυρομαχικά πρέπει να πραγματοποιηθεί αμέσως. Πρέπει να αντιδράσουμε στο ξαναζωντάνεμα της παλιάς αστικής πολιτοφυλακής που στρεφόταν ενάντια στους εργάτες...

...Όπλα και πολεμοφόδια δεν παραδίδονται σε καμία περίπτωση».

(Καρλ Μαρξ, «Προσφώνηση της Κεντρικής Επιτροπής προς τον Κομμουνιστικό Σύνδεσμο» 1848, στην επαναστατημένη Γερμανία)

Η Βάρκιζα είναι μια παραθαλάσσια πολίχνη στην Αττική που -παρά την αστικοποίηση- δεν έχει χάσει εντελώς την ομορφιά της. Όμως η λέξη Βάρκιζα στη συλλογική μνήμη της Αριστεράς δεν σηματοδοτεί τίποτε το ειδυλλιακό. Είναι αντίθετα συνώνυμο της πανωλεθρίας και της κατασχύνης.

Αιτία: η συμφωνία, που υπογράφηκε στη Βάρκιζα στις 12 Φλεβάρη 1945 ανάμεσα στο ΕΑΜ και την κυβέρνηση των εγκάθετων του Σκόμπυ και του Τσώρτσιλ, αμέσως μετά το τέλος των

Δεκεμβριανών. Η συμφωνία της Βάρκιζας οδήγησε στην παράδοση των όπλων του ΕΛΑΣ και στη διάλυσή του. Ακολούθησε ένα απίστευτο όργιο τρομοκρατίας και χιλιάδων δολοφονιών κατά των αριστερών πολιτών. Η βία κορυφώθηκε με το κολαστήριο της Μακρονήσου και το σφαγείο του εμφυλίου πολέμου. Η Αριστερά στην Ελλάδα θα χρειαστεί τρεις δεκαετίες και την εξέγερση του Πολυτεχνείου για να συνέλθει από τη συντριβή στη Βάρκιζα.

Ήταν αναπόφευκτη η Βάρκιζα;

Για όλο τον κόσμο της Αριστεράς η Συμφωνία της Βάρκιζας σημαίνει όλεθρο και ντροπή.

Απέναντι σε αυτή την κοινή αίσθηση, υπήρξαν πολλές οι φωνές γνωστών διανοουμένων της Αριστεράς που επιχείρησαν να στηρίξουν την άποψη πως το ενθουσιώδες εργατικό και λαϊκό κίνημα του ΕΑΜ ήταν αδύνατο να αντιμετωπίσει τους «αρνητικούς συσχετισμούς» της εποχής του. Γι αυτό, υποστήριξαν, η Αριστερά και το ΕΑΜ έπρεπε να αφήσουν στην άκρη την ελπίδα να πάρουν την εξουσία.

Έτσι ο ιστορικός Φίλιππος Ηλιού έγραψε π.χ. στο «Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος – η εμπλοκή του ΚΚΕ»:

«Ήταν δυνατόν μια κοινωνική επανάσταση ή ένας εμφύλιος πόλεμος καθοδηγημένος από τους κομμουνιστές να επιτύχει σε χώρα της Δυτικής Ευρώπης εκείνη την εποχή; Ήταν δυνατό ένα λαϊκό κίνημα, όσο ισχυρό και αν μπορούσε να είναι, να ανατρέψει τις γεωπολιτικές ισορροπίες που είχαν αποδεχθεί οι Μεγάλες Δυνάμεις στη διάρκεια του Β' παγκοσμίου πολέμου;»

Άλλοι συγγραφείς, με πιο σοβαρή περίπτωση τον Γρηγόρη Φαράκο, δίπλα στην αδυναμία των λαϊκών κινημάτων προσθέτουν και την αδυναμία της Ρωσίας να αλλάξει τους συσχετισμούς, λες και η γραφειοκρατία του Στάλιν υπήρξε πράγματι στο πλευρό του ΕΑΜ και του ΕΛΑΣ: *«Τι άλλο θα έπρεπε να κάνει η Σοβιετική Ένωση στο δεδομένο για την εποχή διεθνή συσχετισμό δυνάμεων;»*.

Δίπλα στις αυθεντίες αυτές που ήδη απεβίωσαν, προσθέτουν τα

πονήματά τους σύγχρονοι ιστορικοί. Χαρακτηριστικά, ο καθηγητής Γιώργος Μαργαρίτης, από τον χώρο τον προσκείμενο στο ΚΚΕ, είναι ο άνθρωπος που έχει κάνει την πιο συστηματική ως τώρα δουλειά για να στηρίξει το επιχείρημα πως ο ΕΛΑΣ συνολικά δεν ήταν σε θέση να αντιμετωπίσει στα Δεκεμβριανά τον αγγλικό στρατό και τις δυνάμεις της Δεξιάς. Σε μια διάλεξή του, από τον τίτλο της ακόμα ο κ. Μαργαρίτης δίνει το στίγμα του για τον ξεσηκωμό των Δεκεμβριανών: «Επανάσταση σε μη επαναστατικούς καιρούς».

Το συμπέρασμα όλων αυτών είναι προφανές. Το ΕΑΜ δεν μπορούσε να πάρει την εξουσία. Έπρεπε να βρεθεί ένας κάποιος συμβιβασμός με τους αστούς. Κάπως η Αριστερά έπρεπε να υποχωρήσει. Και, εν τέλει, η Βάρκιζα ήταν -λίγο πολύ- αναπόφευκτη.

Παραθέτουμε ξανά τον Γρηγόρη Φαράκο:

«Οι διεθνείς συνθήκες ήταν σαφείς. Ήταν ολοφάνερη η απόφαση των Άγγλων να αντιμετωπίσουν ένοπλα την οποιαδήποτε αντίδραση. Η απόφαση λοιπόν για ένοπλη σύγκρουση ήταν το λιγότερο παράλογο... Όλα αυτά τα χρόνια το ΚΚΕ έχει αναθεματίσει σε όλους τους τόνους τη Συμφωνία της Βάρκιζας. Η άποψή μου είναι ότι η Βάρκιζα ήταν μια συνέχεια και συνέπεια των προηγούμενων εξελίξεων. Και ήταν υποχρεωτική την ώρα που έγινε».

Η αστική τάξη δεν έχει ούτε τύψεις ούτε αυταπάτες:

«Δια να υπάρξει ο Δεκέμβριος έπρεπε προηγουμένως να είχαμε έλθει εις την Ελλάδα. Και τούτο ήτο δυνατόν μόνον με την συμμετοχήν και του ΚΚΕ εις την κυβέρνησιν, δηλαδή με τον Λίβανον. Και δια να ευρεθούν εδώ οι Βρετανοί, οι οποίοι ήσαν απαραίτητοι δια την Νίκην, έπρεπε προηγουμένως να υπογραφεί το σύμφωνον της Καζέρτας. Και δια να γίνει η Στάσις του Δεκεμβρίου έπρεπε προηγουμένως να επιμείνω εις την άμεσον αποστράτευσιν του ΕΛΑΣ και να θέσω το ΚΚΕ ενώπιον του διλήμματος ή να αποδεχθεί ειρηνικώς τον αφοπλισμόν του ή να

επιχειρήσει την Στάσιν, υπό συνθήκας όμως πλέον, αι οποίαι οδηγούν προς την συντριβήν του».

Γεώργιος Παπανδρέου (ο Γέρος της ... Δημοκρατίας)

Ο Γεώργιος Παπανδρέου ήταν ο επικεφαλής της ελληνικής κυβέρνησης που προέκυψε από τον συμβιβασμό του ΕΑΜ στον Λίβανο. Αυτή η κυβέρνηση ματοκύλισε την Αθήνα τον Δεκέμβρη του 1944. Όπως αποκαλύπτεται και από την περιγραφή του, το αστικό στρατόπεδο στην Ελλάδα ούτε μια στιγμή δεν δίστασε σε κανέναν ελιγμό και οποιοδήποτε έγκλημα προκειμένου να μην παραχωρήσει ούτε χιλιοστό από την εξουσία στον λαό και την Αριστερά.

Φυσικά, θα ήταν αδιανόητο κάτι διαφορετικό. Η ελληνική αστική τάξη στα τέλη του 1944 βρέθηκε να παλεύει -για πρώτη και μοναδική φορά στην ύπαρξή της- για να μη χάσει την εξουσία. Και το κομμάτι του αστικού πολιτικού επιτελείου που ακολούθησε τον βασιλιά και τους Άγγλους στη Μέση Ανατολή, αλλά και η πλειονότητα της αστικής τάξης που έμεινε στην Ελλάδα και συνεργάστηκε με τους Ναζί, άφησαν στην άκρη τις διαφορές τους και ενώθηκαν απέναντι στον εχθρό λαό.

Στον Δεκέμβρη του '44 η Ορεινή Ταξιαρχία και ο Ιερός Λόχος, οι μοναδικές στρατιωτικές δυνάμεις που διέθετε η αστική κυβέρνηση Παπανδρέου, πολέμησαν δίπλα-δίπλα με τους χιλιάδες χίτες και ταγματасφαλήτες. Όλο αυτό το κατακάθι του έθνους το είχε παραδώσει ο ΕΛΑΣ στους Άγγλους για να δικαστούν για τα εγκλήματά τους στο πλευρό των Ναζί. Αλλά απέναντι στην Αριστερά και την εργατική τάξη όλοι οι πρόθυμοι φονιάδες ήταν καλοδεχούμενοι. Έτσι πολιτεύτηκε το «στρατόπεδο της Δημοκρατίας».

Και η Αριστερά; Το ΚΚΕ; Όσο κυνισμό και αναλγησία διέθετε η αστική τάξη, άλλο τόσο ήταν τυφλή και μεθυσμένη από τις αυταπάτες η ηγεσία της Αριστεράς. Και δεν επρόκειτο για στιγμιαίο λάθος, για εγκληματική έστω ανεπάρκεια κάποιων ηγετικών στελεχών.

Το ΚΚΕ από το 1934 ακόμα, με την περίφημη απόφαση της 6^{ης} Ολομέλειας, είχε ενστερνιστεί τη «θεωρία των σταδίων». Με άλλα λόγια: Στην Ελλάδα οι συνθήκες δεν είναι τάχα ώριμες για σοσιαλιστική επανάσταση, αλλά μονάχα για μια «αστικοδημοκρατική αλλαγή», όπου η Αριστερά και η εργατική τάξη θα είναι σύμμαχοι με το υποτιθέμενο προοδευτικό και εθνικό κομμάτι της αστικής τάξης απέναντι στο ξενόδουλο.

Ήταν η πολιτική της 6^{ης} Ολομέλειας που οδήγησε το ΚΚΕ στο Σύμφωνο Σοφούλη-Σκλάβαινα, την προσπάθεια συμμαχίας με τη βενιζελική παράταξη και, κατόπιν, στον πυροσβεστικό ρόλο της κομματικής ηγεσίας απέναντι στην εξεγερμένη εργατική τάξη της Σαλονίκης τον Μάη του '36 και αποτέλεσμα τη νίκη του Μεταξά και την επικράτηση της δικτατορίας της 4^{ης} Αυγούστου.

Αλλά η πανωλεθρία της Βάρκιζας υπήρξε χωρίς προηγούμενο. Ένα ένοπλο επαναστατικό κίνημα που έλεγχε το σύνολο σχεδόν της ελληνικής επικράτειας, παρέδωσε τα όπλα και διέλυσε τις μονάδες του. Οι δοσίλογοι των ταγμάτων ασφαλείας ξανάγιναν οι κυρίαρχοι των δρόμων και των γειτονιών. Και ακολούθησε η κάθοδος στον Άδη για τους ανθρώπους που οργάνωσαν την αντίσταση στους ναζί.

Υπήρχε άλλη επιλογή;

Είναι ψέμα πως το ΚΚΕ και το ΕΑΜ δεν μπορούσαν να πετάξουν τους Άγγλους και την αστική τάξη στη θάλασσα τον Δεκέμβρη του '44, έστω και μετά τις διπλωματικές καταστροφές του Λιβάνου και της Καζέρτας που τους έφεραν πίσω στην Ελλάδα. Η συντριπτική πλειοψηφία των δυνάμεων του ΕΛΑΣ δεν ενεπλάκησαν στη μάχη των Δεκεμβριανών για να «αποφύγουν να προκαλέσουν» τον αγγλικό στρατό που σάρωνε χωρίς συγκρατημό με τα αεροπλάνα του και τα τανκς τις συνοικίες της Αθήνας.

Αλλά ακόμη και αν ο ΕΛΑΣ έπρεπε υποχρεωτικά να αποχωρήσει από την Αθήνα και να περιοριστεί στην άμυνα στα βουνά, θα είχε τη δυνατότητα -κρατώντας τον οπλισμό και τους σχηματισμούς του-

να υπερασπίσει πολύ καλύτερα τον λαό και τους αγωνιστές του από το μαχαίρι της Δεξιάς και της αντεπανάστασης. Τον εμφύλιο πόλεμο το ΚΚΕ δεν μπόρεσε να τον αποφύγει. Μόνο που αναγκάστηκε να τον δώσει κάτω από τις πιο δυσμενείς συνθήκες, όταν ο ταξικός εχθρός είχε οργανωθεί σε κράτος και ο οργανωμένος κόσμος της Αριστεράς στις πόλεις τραβούσε για τα εκτελεστικά αποσπάσματα και τα ξερονήσια.

Όσο για τους «διεθνείς συσχετισμούς» και την υπεροπλία των Άγγλων: Μεγάλο κομμάτι του αγγλικού στρατού στην Αθήνα το 1944 ήταν Ινδοί στρατιώτες. Μια ζύμωση και προκηρύξεις ενάντια στον αγγλικό ιμπεριαλισμό και υπέρ της ανεξαρτησίας της Ινδίας, μόνο προβλήματα και διάλυση θα προκαλούσε στον στρατό του Σκόμπυ. Αλλά και το καθαρά αγγλικό στρατιωτικό προσωπικό δεν θα έμενε ανεπηρέαστο από τη ζύμωση του ΕΛΑΣ. Οι Άγγλοι φαντάροι σε συντριπτικό ποσοστό αντιπαθούσαν την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία τους και σιχαίνονταν τον Τσώρτσιλ. Στις εκλογές που ακολούθησαν λίγο μετά οι φαντάροι του αγγλικού στρατού ψήφισαν μαζικά ενάντια στον Τσώρτσιλ και τον πέταξαν, μαζί με τους Τόρηδες, από την εξουσία.

Αλλά δεν υπάρχει καμιά δύναμη που να μπορεί ποτέ να αλλάξει τους «αρνητικούς συσχετισμούς» χωρίς πολιτική ανεξαρτησία και συγκροτημένη πολιτική σκέψη. Η ηγεσία του ΚΚΕ επιχείρησε να σταθεί σε δύο βάρκες. Και στους «από κάτω» που πάλευαν για λαοκρατία και καλύτερη ζωή και στους «προοδευτικούς» αστούς. Και, όπως ήταν φυσικό, βρέθηκε στο νερό. Το ΚΚΕ στάθηκε πολύ λίγο απέναντι στο καθήκον της ηγεσίας του κινήματος.

Ίσως το χαρακτηριστικότερο δείγμα της πολιτικής σύγχυσης της ηγεσίας του ΚΚΕ στη Βάρκιζα ήταν αυτή εδώ η δήλωση, μία μόλις μέρα πριν υπογραφεί η ολέθρια συμφωνία:

«Εφόσον οι μεγάλοι σύμμαχοι αποφάσισαν πως η παρουσία του βρετανικού στρατού στην Ελλάδα είναι χρήσιμη, σημαίνει πως είναι. Πιστεύουμε πως η σύγκρουση ΕΛΑΣ και Βρετανών ήταν αποτέλεσμα μιας θλιβερής παρεξήγησης, η οποία ελπίζουμε θα ξεχαστεί».

(Γιώργης Σιάντος, ηγέτης του ΚΚΕ, σε συνέντευξή του στους ξένους ανταποκριτές στις 12 Φλεβάρη 1945, αμέσως μετά την υπογραφή της Συμφωνίας της Βάρκιζας).

Η πιο μεγάλη επαναστατική ευκαιρία που γεννήθηκε ποτέ στην Ελλάδα, συντρίφτηκε. Όχι εξαιτίας των «αρνητικών συσχετισμών», αλλά επειδή η ηγεσία του κινήματος, το ΚΚΕ, δεν είχε κανένα σκοπό να δώσει τη μάχη.

Για να πάρουμε νικηφόρα τη ρεβάνς στην επόμενη ευκαιρία, πρέπει να έχουμε σφυρηλατήσει μια άλλη επαναστατική αριστερά, με καθαρές ιδέες. Και, κυρίως, χωρίς αυταπάτες για τις προθέσεις του ταξικού εχθρού.